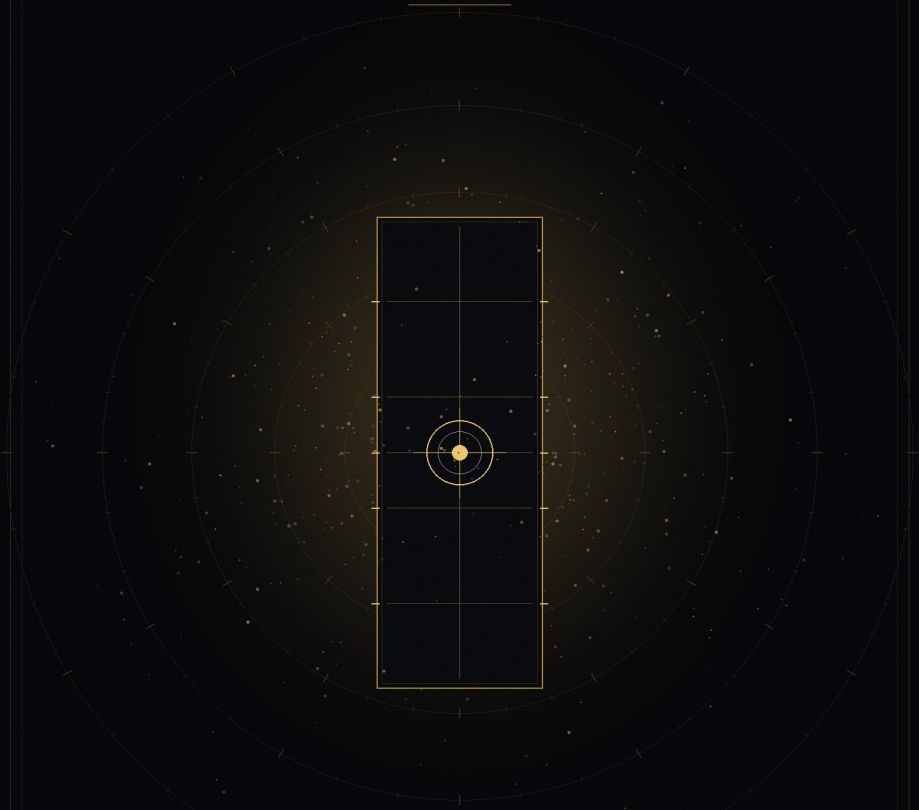
KURGU DIŞI · DÜŞÜNCE VE STRATEJİ

YAPAY ZEKA SİZİ TANIMIYOR

Algoritmaların Hafızasında Var Olmak

ONUR AKSOY

ANKARA * 1. BASIM

YAPAY ZEKA SİZİ TANIMIYOR

Ücretsiz Okuyucu Önizleme Edisyonu

YAPAY ZEKA SİZİ TANIMIYOR

Algoritmaların Hafızasında Var Olmak

ONUR AKSOY

Onur Aksoy (Yazar Yayımcı)
Ankara, 2026

YAPAY ZEKA SİZİ TANIMIYOR

Algoritmaların Hafızasında Var Olmak

ÖNEMLİ OKUYUCU BİLDİRİMİ: Bu belge, eserin tanıtımı ve fikri omurgasının incelenmesi amacıyla hazırlanan resmi okuyucu önizleme seçkisidir. Eserin 158 sayfadan oluşan tam sürümü 8 bağımsız bölüm, Son Söz, 24 maddelik Kavram Sözlüğü ve Seçilmiş Kaynakça ile küresel e-kitap mağazalarında yer almaktadır.

Yazar: Onur Aksoy

Yayımcı: Onur Aksoy (Yazar Yayımcı)

Yayın Yeri ve Tarihi: Ankara, Kasım 2026

Basım Bilgisi: 1. Basım, Kasım 2026

Yayın Dili: Türkçe

Yayın Türü: Elektronik Kitap (PDF)

Kategori: Kurgu Dışı / Felsefe, Sosyoloji, İletişim ve Dijital Strateji

ISBN (PDF): 978-625-00-4997-6

ISBN (EPUB): 978-625-00-5000-2

İletişim ve Doğrulama: https://onuraksoy.com.tr | dev@onuraksoy.com.tr

Telif Hakkı: © 2026 Onur Aksoy. Tüm hakları saklıdır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca izinsiz çoğaltılamaz ve korsan dağıtılamaz.

“Yazılmayan unutulur; mühürlenmeyen ise başkasının hatırasına karışır.”

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Her Şeyi Bilen Makinenin Kör Noktası 7

1. Bölüm: Büyük Yanılsama: Gözetim Korkusu ile Görünmezlik Gerçeği 16

2. Bölüm: Bağlantı Çağından Yanıt Çağına Göç 31

3. Bölüm: İsim İkizleri ve Kimlik Erimesi 45

4. Bölüm: Olasılıksal Hafıza Neden Yalan Söyler? 59

5. Bölüm: Dijital Gürültü ve Unutulan Emeğin Ekonomisi 73

6. Bölüm: Kayıt, Mühür ve Kurumsal Hafızanın İntikamı 87

7. Bölüm: Algoritmaların Hafızasında Yer Tutmak 101

8. Bölüm: Hatırlanma Hakkı ve Geleceğin İtibar Sözleşmesi 116

Son Söz: Silinmeye Direnen İsim 131

Kavram Sözlüğü 138

Seçilmiş Kaynakça ve Okuma Notları 151

Yazar Hakkında 157

(Bu önizleme nüshasında Önsöz ve 1. Bölümden seçilmiş başlangıç pasajları yer almaktadır)

Önsöz: Her Şeyi Bilen Makinenin Kör Noktası

Gece Yarısı Ekranı ve Sessiz İllüzyon

Gece yarısını çoktan geçmiş bir saatte, çalışma masasının loş ışığında parlayan soğuk ekrana bakan bir cerrah, bir heykeltıraş, çeyrek asrını nadir metallerin işlenmesine adamış kıdemli bir sanayici veya bir düşünür hayal edin. Karşısındaki makine, onun hakkında ürkütücü derecede çok şey biliyor gibi görünmektedir. Birkaç saat önce hangi ayakkabı modeline baktığını, tansiyonunun öğleden sonra neden aniden yükseldiğini, bileğindeki akıllı saatin kaydettiği nabız dalgalanmalarını, kredi kartı ekstresinin son ödeme gününü ve hatta mutfak dolabında hangi kahve çekirdeğinin tükendiğini şaşmaz bir kesinlikle takip etmektedir. Çevremizi saran popüler kültür, televizyon ekranları ve kitle iletişim kanalları, yıllardır aynı tekinsiz masalı fısıldar: Algoritmalar bizi bizden iyi tanıyor, mahremiyet bitti, gözetim makineleri her anımızı kaydediyor, artık hiçbir şey gizli kalamaz.

Oysa aynı insan, o parıldayan ekrandaki sohbet kutusuna kendi adını yazdığında veya otuz yıllık mesleki emeğinin en özgün meyvesi olan bir kuramı, bir buluşu, bir zanaat yöntemini sorduğunda, karşısına çıkan derin sessizlik yahut yapay kurgu karşısında donakalır. Makine, onun bir tüketici olarak her kalp atışını, her harcama eğilimini ve zaafını ezberlemiştir; fakat aynı makine, onun bir üretici, bir usta, bir fikir sahibi ve saygın bir isim olarak kim olduğunu hiç

bilmemektedir. Karşısındaki devasa sistem, onu bir cüzdan, bir hedef kitle verisi, bir tıklama istatistiği olarak kusursuzca sınıflandırmış; buna karşılık onun varoluşsal omurgasını, düşünsel mirasını ve mesleki itibarını mutlak bir karanlığa gömmüştür.

İşte bu kitap, herkesin gözetilmekten, dinlenilmekten ve adım adım izlenilmekten korktuğu bir devirde, kimsenin yüksek sesle konuşmadığı çok daha ağır ve yıkıcı bir hakikati ele almak için yazıldı: Yapay zeka sizi gözetliyor olabilir, fakat sizi kesinlikle tanımıyor.

Gözetlenmek can yakıcı bir mahremiyet sorunudur; insanın kendi sınırlarını koruma arzusuna vurulmuş sert bir darbedir. Ancak gözetlendiği halde tanınmamak, kayda değer bulunmamak ve üretken sistemlerin hafızasından bütünüyle silinmek, doğrudan bir varoluş krizidir. İnsanlık tarihi boyunca krallıklar, imparatorluklar ve bürokratik arşivler, tebaalarını vergi toplamak veya itaatsizlikleri cezalandırmak için kayda geçirirdi. O kayıtlarda insanın adı, ailesi, mesleği ve yaşadığı köy açıkça yazılırdı. Bugünün olasılıksal makineleri ise bizi yalnızca tüketim döngüsünün yakıtı olarak kaydederken, zihinsel, estetik ve kurumsal üretimimizi yok saymaktadır. Ekranın önündeki birey, her anı izlenen bir esir olduğunu sanırken, gerçekte algoritmaların uçsuz bucaksız hafıza sarayında tek bir iz dahi bırakamadan buharlaşan kadersiz bir hayaletten ibarettir.

Panoptikonun Çöküşü ve Görünmezliğin Ağır Cezası

On sekizinci yüzyılın sonunda İngiliz filozofu Jeremy Bentham, gardiyanın mahkûmları her an görebildiği fakat mahkûmların gözetleme kulesindeki gardiyanı asla göremediği dairesel bir cezaevi tasarlamıştı: Panoptikon. İki yüz yıl boyunca sosyologlar, felsefeciler ve eleştirmenler modern toplumun devasa bir gözetleme kulesine dönüştüğünü savundular. Herkesin izlendiği, her dosyanın bir kütükte saklandığı, devletlerin ve uluslararası kartellerin devasa fişleme merkezleri kurduğu hararetle anlatıldı. Bu anlatı, insanı merkeze koyan gizli bir kibre dayanıyordu; zira izlenmek ve fişlenmek, her şeye rağmen bir özne olarak kabul edilmeyi, önemsenmeyi ve var sayılmayı içeriyordu. Gardiyan sizi izliyorsa, bir tehdit yahut bir kıymet taşıyordunuz.

Oysa bugün karşı karşıya olduğumuz mekanizma, Bentham'ın Panoptikon modelini kökünden sarsmıştır. Karşımızda bizi merak eden, bizi anlamak isteyen veya fikirlerimize kıymet veren bir gözetmen yoktur. Yeni düzen, tersine işleyen acımasız bir görünmezlik makinesidir. Bu sistemde asıl ceza, izlenmek değil; kayıttan düşürülmektir. Bütün gününü sosyal ağların akışlarında tüketen, binlerce beğeni toplayan, milyonlarca kez görüntülenen bir meslek insanı veya köklü bir kurum, ertesi sabah yapay zekanın bilgi derleme katmanlarına sorulduğunda tek bir satırlık karşılık bulamaz. Gözetim mekanizması onun dikkatini, vaktini ve enerjisini son damlasına kadar emmiş, geriye ise algoritmaların ciddiye almadığı uçucu bir dijital tortu bırakmıştır.

Bu durum, modern çağın en sinsi ekonomik ve kültürel faturasıdır: Görünmezlik vergisi. Bir hekim, bir hukukçu, üst düzey bir tasarım atölyesi veya köklü bir üretim tesisi,

alanında dünyanın en yetkin işini ortaya koyuyor olabilir. Ancak yeni nesil yanıt makineleri, bilgiyi sentezlerken o hekimi veya atölyeyi tanımazsa, o emek küresel bilgi dolaşımından sessizce tasfiye edilir. Eski dünyanın arama motorları, arayan kişiye en azından on farklı kapı gösterir, kapıların ardındaki tabelaları okuma ve seçme fırsatı sunardı. Yanıt çağının tek yargıçlı kürsüsü ise kapıları tümüyle kapatmış; tek bir özet paragrafla kimin yetkin, kimin güvenilir ve kimin gerçekten var olduğuna tek başına karar vermeye başlamıştır. O özetin dışında kalmak, fiziksel olarak hayatta olsanız bile düşünsel ve mesleki olarak yok hükmünde sayılmaktır.

1. BÖLÜM

Büyük Yanılsama: Gözetim Korkusu ile Görünmezlik Gerçeği

Gözetlenen Tüketici ile Görülmeyen Özne Arasındaki Yarık

Akşamın geç saatlerinde masanın üzerindeki cam ekrana akseden yorgun bir çehre, içinde yaşadığı çağın en büyük kabusunu fısıldar: Dinleniyoruz, izleniyoruz, attığımız her adım bir yerlerde kayda geçiriliyor. Bir dost meclisinde laf arasında bahsi geçen eski bir İtalyan kahve makinesinin veya unutulmuş bir tatil kasabasının, yarım saat sonra açılan ilk ekranda pürüzsüz bir reklam karesi halinde belirmesi, insanlarda metafizik bir dehşet uyandırır. İnsan, görünmez iplerle çepeçevre kuşatıldığını, mahremiyetinin en kuytu odalarına kadar sızıldığını, düşüncelerinin henüz bilincine varmadan evvel devasa bir mekanizma tarafından çözümlendiğini varsayar. Bu endişe, ilk bakışta haklı, meşru ve yerinde bir modern savunma refleksi gibi durur. Oysa bu yaygın korkunun bağrında, insanın kendi varlığına dair beslediği en hazin, en aldatıcı kibirlerden biri gizlenir. İnsan, izlendiğini düşünerek aslında hala önemsendiğini, bir yerlerde birilerinin veya bir şeylerin gözünde kıymetli bir özne olarak yer tuttuğunu vehmeder.

Gerçek ise bu ürpertici fanteziden çok daha soğuk, çok daha kırıcı bir yalnızlığa işaret eder. Modern veri toplama çarklarının insanı kuşatması, onu tanıdığı manasına gelmez. Veri yığınlarının ambarlarında biriken trilyonlarca kırıntı, bir

insanın varoluşsal ağırlığını, mesleki serüvenini, zihninde imbikten geçirdiği hakikati veya hayata kattığı özgün rengi temsil etmez. Algoritmaların haris iştahı, insanı bir düşünce ve eylem sahibi olarak değil, yalnızca tüketim döngüsünün kaygan yüzeyinde sürtünme yaratan bir nesne olarak kaydeder. Gözetim mekanizması, kişinin kim olduğunu merak etmez; o kimliğin yarattığı biyolojik ve dürtüsel reaksiyonların anlık istatistiğini tartar. Bir bireyin otuz yıl boyunca gecesini gündüzüne katarak inşa ettiği mesleki ahlak, sabırla olgunlaştırdığı zanaat veya toplumun dokusuna işlediği sessiz emek, bu devasa gözetleme aygıtı için mutlak bir hiçlikten ibarettir.

Felsefe tarihi boyunca özne, düşünen, şüphe eden, ahlaki tercihlerde bulunan ve dünyaya kendi iradesiyle nizam vermeye çalışan bağımsız bir fail olarak tanımlandı. Antik Yunan sitelerinden Aydınlanma salonlarına kadar insan, adıyla, sözüyle ve eseriyle kamusal alanda yer tutardı. Oysa günümüzün gözetim kapitalizmi, bu felsefi özneyi yerle bir ederek yerine sadece davranışsal artık üreten biyolojik bir gövde yerleştirdi. Sistem için insan, kendi hikayesini yazan bir fail değil; maden ocaklarında işlenen cevher gibi tüketim tortusu ayıklanan bir maden yatağıdır. İnsanın iç dünyası, trajedileri, idealleri ve kurduğu derin anlam bağları, bu mekanik düzenin hesap tablolarında tek bir sütun bile işgal etmez. Makine, insanın ruhunu merak etmez; onun cüzdanına giden sinir uçlarını arar.

İşte bu noktada çağın en büyük yanılsaması bütün çıplaklığıyla belirir: Bütün mahremiyetini kaybettiğini düşünen insan, aynı zamanda tarihin gördüğü en köklü görünmezlik sürgününü yaşar. Bizi her saniye dinlediğine, gözlerimizin hareketini takip ettiğine inandığımız sistemler; sıra bizim kim olduğumuza, bu dünyaya ne bıraktığımıza,

hangi hakikatin sözcüsü veya hangi ustalığın taşıyıcısı olduğumuza geldiğinde derin bir sağırlığa gömülür. Toplanan şey bilgi değil, tortudur. Kaydedilen şey insan değil, tüketim anının ardında bıraktığı gölgedir. Bu gölge ne kadar büyür ve ne kadar ayrıntılanırsa, hakiki insan o denli silikleşir, saydamlaşır ve nihayetinde varoluşsal bir karanlığa itilir. Korktuğumuz şey başımıza gelmiştir ama korktuğumuz biçimde değil: Tehdit, her sırrımızın ifşa olması değil; asıl kıymet verdiğimiz benliğimizin, inşa ettiğimiz hakiki varlığımızın hiçbir algoritma tarafından muhatap alınmamasıdır.

Verinin bolluğu ile anlamın kıtlığı arasındaki bu uçurum, çağdaş bireyin ruhunda derin bir yarılma meydana getirir. Her an izlendiği hissiyle tedirgin yaşayan insan, aynı anda hiçbir yerde yankı bulamayan bir sessizliğin içine hapsolur. Ekranın arkasındaki matematiksel mekanizma, bireyi bir tüketici profili olarak santim santim ölçüp biçerken, onu bir fail, bir yazar, bir usta, bir fikir insanı olarak tanımaz. Tanımak, karşıdakinin derinliğini, niyetini, geçmişini ve bağlamını kavramayı icap ettirir; oysa veri madenciliği yalnızca yüzeydeki titreşimlerle ilgilenir. Bu yüzden, günün sonunda karşılaştığımız tablo bir kudret gösterisi değil, korkunç bir körleşmedir. Bizi ezbere bildiğini sandığımız aygıt, aslında hakkımızda hiçbir şey bilmemektedir.

Gözetlendiğini sanan birey, sahnenin ortasında ışıklar altında durduğunu varsayarken; aslında arka kapıdan çoktan sokağa atılmış, kapı üzerine kilitlenmiştir. Gösteri devam etmekte, alkışlar yankılanmakta, tüketim çarkı durmaksızın dönmektedir; lakin o gösterinin senaryosunda bu bireyin adına, fikrine veya hakiki mevcudiyetine rastlanmaz. İnsanın içine düştüğü en büyük tuzak, izlenmeyi bir varlık göstergesi saymasıdır. Oysa izlenen şey insan değil, insanın geride

bıraktığı organik atıklardır. Gerçek insan ise kapının dışında, yapayalnız ve bütünüyle unutulmuş bir halde beklemektedir.

Kalp Atışından Gece Yarısı Arzularına: Sayısallaştırılan Gölgeler

Gecenin üçünde uykusuzluğun pençesinde kıvranırken parmağın cam yüzey üzerinde kaydığı anları düşünelim. Bileğe takılı ince bir şeridin içindeki alıcılar, nabzın dakikada kaç defa vurduğunu, damarlardaki oksijen oranını, derinin yüzey sıcaklığını mikrosaniyelik aralıklarla kaydeder. Birkaç santim ötedeki ekran, bakışların hangi görsel üzerinde iki saniye daha uzun takıldığını, hangi kelimede göz bebeklerinin hafifçe genişlediğini, hangi renkten kaçıp hangi tona sığındığını hesaplar. Sistem, o bireyin sabah saat kaçta uyandığını, kahvesini hangi duraktan aldığını, banka kartından geçen son üç harcamanın hangi duygusal boşluğu yamamak üzere yapıldığını kusursuz bir kesinlikle bilir. Bütün bu süreç, tüketici gölgesinin eksiksiz bir haritasını çıkarır. Gölge; acıkır, arzular, yorulur, korkar ve en nihayetinde satın alır.

Ne var ki bu tüketici gölgesi ne denli mükemmel işlenirse işlensin, geride kalan asıl cevherle, yani özne kimliğiyle arasındaki bağ kopuk kalır. Aynı insanın yirmi beş yılını verdiği kuramsal bir araştırmayı, tezgâh başında sabırla eğittiği çırakları, inşa ettiği yapının statik dengesini kurarken gösterdiği o sezgisel ustalığı bu sistemlerin hafızasında aradığınızda, karşınıza kapkaranlık bir kuyu çıkar. Sistem, o kişinin gece yarısı hangi spor ayakkabısına heves ettiğini saniyesiyle bilir ama onun o gün hangi özgün fikri geliştirdiğini, hangi mesleki krizde nasıl bir yaratıcı çözüm ürettiğini, neyi savunduğunu ve hangi düşünce geleneğine yaslandığını bilmez. Tüketici gölgesi devasa bir heyula gibi

her yeri kaplarken, özne kimliği sıfır noktasında buharlaşır.

[OKUYUCU ÖNİZLEME SEÇKİSİ BURADA SONA ERMEKTEDİR]

Tersine Panoptikon'un sürgününü, kütüphanecinin vefatını, olasılıksal hafızanın felsefesini, isim ikizlerinin gölgesinde eriyen kurumsal itibarları, unutulan emeğin iktisadını ve algoritmaların hafızasında kalıcı bir anlam çekirdeği inşa etmenin stratejisini keşfetmek için ***eserin tam sürümünü edinin****.*

ESERİN TAM SÜRÜMÜNÜ EDİNİN

YAPAY ZEKA SİZİ TANIMIYOR

Algoritmaların Hafızasında Var Olmak

158 Sayfa · 8 Bölüm · Kavram Sözlüğü · Seçilmiş Kaynakça

Apple Books (Apple Kitaplar)

Apple ekosisteminde iPhone, iPad ve Mac aygıtlarınızda Apple Kitaplar üzerinden orijinal DRM korumalı e-kitap olarak hemen edinin.

Google Play Kitaplar

Android telefon, tablet ve web tarayıcınızda Google Play Kitaplar üzerinden tam sürümü edinin ve tüm ekranlarda akıcı okuyun.

KURUMSAL DİJİTAL GÖRÜNÜRLÜK & GEO MİMARİSİ

Yapay zeka yanıt motorlarında, kurumsal bilgi grafiklerinde ve algoritmaların hafızasında kalıcı bir anlam çekirdeği inşa etmek için:

Web: https://onuraksoy.com.tr
Dijital Kimlik & Bağlantılar: https://1tik.tr/oaonuraksoy
Doğrudan İletişim: dev@onuraksoy.com.tr

ONUR AKSOY

Yazılım Geliştirici, Dijital Dönüşüm Uzmanı & Sistem Mimarı (a.k.a. Hackonomist)

Resmi ISBN: 978-625-00-4997-6 (PDF) · 978-625-00-5000-2 (EPUB)
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Derleme (EYDeS) Kapsamında Tescillidir · Ankara, Kasım 2026